

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

albert camus
bir alman dostu
mektuplar

bilgi yayınevi

BİLGİ YAYINLARI : 16
DENEMELER DİZİSİ : 1

Birinci Basım
Mart 1966

BİLGİ YAYINEVİ
Sakarya Caddesi 8
Yenişehir, Ankara
Tel. : 17 74 03 - 17 89 30

Albert Camus
Bir Alman
Dosta Mektuplar

Türkçesi Suat Tuygan

Bilgi Yayınevi

Kapak Düzeni Ozan Sağdıç

Başnur Basımevi - Ankara

Sadece aşırı bir fikre
saplanmakla büyüklük belli
olmaz, asıl büyüklük her
düşüncenin karşısına da do-
kunabilmektedir.

PASCAL

ÖNDEYİŞ

Bir Alman Dosta Mektuplar, Fransa'da, kurtuluştan sonra az sayıda yayımlandı ve yeni bir baskısı yapılmadı. Yabancı ülkelerde yayımlanmasına ise, burada açıklayacağım sebepler yüzünden, her zaman karşı durdum.

İlk defa Fransa dışında yayımlanışı bu baskısı ile oluyor. Buna karar vermemdeki en önemli sebep, ülke-
rimizi ayıran o gereksiz sınır çizgisini
ortadan kaldırma çabalarına, kendi çapımda, bir katkıda bulunmak isteğimidir.

Herşeye rağmen, ne anlam taşıdıklarını bir - iki kelime ile açıklamadan bastırmayı da doğru bulmuyorum. Bu mektuplar gizli olarak yazılıp yayımlanmıştır. Amaçları geride bıraktığımız bu kör savaşı bir parça aydınlatmak ve böylelikle savaşın etkilerini daha iyi duymaktır. Belirli şartların altında yazıldıkları için, bir bakıma haksız görünebilirler. Gerçekten, eğer yenilgeye uğramış Almanya'ya dair bir şeyler yazmak gerekseydi, daha değişik bir dil kullanmak doğru olurdu. Bu önde-yişle düşüncelerimin yanlış anlaşılmasını önlemek istedim. Bu mektupların yazarı «siz» dediği zaman, «siz Almanlar» değil, «siz naziler» demek istemektedir. Aynı şekilde, «biz» demesini de, her zaman, «biz Fransızlar» değil, «biz özgür Avrupalılar» olarak anlamak gerekir. Burada karşılarında durduğum iki ayrı tutumdur; iki ayrı ulus

değil; bu iki ulus, tarihin bir devrinde, birbirine düşman iki ayrı tutumu temsil etseler bile. Bana ait olmayan bir deyimi kullanarak, vatanımı milliyetçi olamayacak kadar çok sevdiğimi söyleyeceğim. Ne Fransa'nın ne de İtalyanın daha geniş bir toplum kurmakla hiçbir şey kaybetmeyeceklerini, aksine, kazançlı çıkacaklarını biliyorum. Ama bu gerçeği henüz öğrenemedik ve Avrupa hâlâ parçalanmış bir durumda. İşte bu yüzden, bugün, okurlarımda bir Fransız yazarının tek bir ulusa düşman olabileceği düşüncesini uyandırırsam bundan utanç duyacağım. Benim nefret ettiğim tek varlık cellâtlardır. Bir Alman Dosta Mektupları bu açıdan, yani zorbalığa karşı girilmiş savaşıla ilgili bir belge olarak değerlendirecek her okur, bugün de, içlerinde geçen bir tek kelimeyi bile inkar etmediğimi görecektir.

Albert CAMUS

BİRİNCİ MEKTUP

Bana: «Yurdumun büyüklüğü hiç bir bedelle ölçülmez, diyordunuz. Ona vücut veren her şey iyidir. Artık hiçbir şeyin anlamının kalmadığı bu yeryüzünde, uluslarının kaderinde bir anlam bulmak mutluluğuna eren bizim gibi genç almanlar varlarını yoklarını ona feda etmek zorundadırlar.» Bunları söylediğiniz zamanlar sizi severdim, ama, daha o anda yollarımız ayrılıyordu. «Hayır, diyordum size, herşeyi, peşinde koşulan amaç uğruna harcamak gerektiğine inanmam. Affedilmez bazı davranışlar da vardır. Ben, yurdumu, adaleti de severek, sevebilmek istiyorum. Kan ve yalan pahasına kazanılmış olduktan sonra her türlü büyüklüğün onda toplanmasını isteyemem. Ben yurdumu adaletle birlikte yaşatmak isterim.» O zaman bana: «Haydi canım, siz yurdunuzu sevmiyorsunuz.» dediniz.

Bunları konuşalı beş yıl oldu, o gündenberi birbirimizi görmedik; ama şunu söyleyebilirim ki, (size kısa, gelip-geçici gibi görünen) o uzun yıllar boyunca, bir gün bile, bu cümleliz aklımdan çıkmadı: «Siz yurdunuzu sevmiyorsunuz!» Bugün bile, bu sözlerinizi düşününce boğazımda birşeyler düğümliyor. Hayır, onu sevmiyordum, eğer sevdiğiniz şeydeki yanlış yönleri olduğu gibi ortaya dökmek, sevilen varlığın, her zaman, en güzel görünüşü içinde yaşamasını istemek sevmek diye nitelendirilirse. Bunları konuşalı beş yıl oldu, Fransa'da pek çok insan benim gibi düşünüyordu. Oysa içlerinden bazıları, almanların kendilerine hazırladığı oniki namunun karşısında durmaktan ibaret bir kadere boyun eğmekten çekinmedi, kurşuna dizildi. Ve bu insanlar, size göre yurtlarını sevmeyen bu insanlar, sizin yüz defa hayatınızı vermekle bile başaramayacağınız bir şey yaptılar kendi vatanları uğruna. Çünkü onlar önce kendilerini yenmek zorundaydılar, işte kahramanlıkları burada. Ama ben burada, aslında, iki türlü büyüklükten ve bir çelişmeden söz edeceğim; bu çelişme konusunda sizi aydınlatmayı bir borç sayıyorum.

Mümkün olursa yakında yine görüşeceğiz. Ama, o zaman, dostluğumuz sona ermiş olacak. Bozgununuzla başbaşa kalacaksınız, geçmiş zaferlerinizden utanç duymayacaksınız onun yerine, ezilen yok olan kuvvetlerinize yanacaksınız. Bugün, düşüncelerimle henüz sizin yanınızdayım-düşmanınızım, gerçek bu, ama değil mi ki bütün düşüncelerimi burada size açıklıyorum, az da olsa, hâlâ dostunuz sayılırım. Yarın bu bitmiş olacak. Zaferinizin başlatamadığı işi bozgununuz sona erdirecek. Ama, herşeyinizi ilgisizlikle karşılamaya başlamadan önce, savaşın da barışın da yurdumun kaderi hakkında size öğretmediği bir konuda açık bir fikir vermek istiyorum.

Önce ne çeşit bir büyüklüğün bizi harekete geçirdiğini söylemek isterim. Bizim alkışladığımız ve sizin sahip olmadığınız cesareti anlatmak demektir bu. Her an hazır olduktan ve oturup düşünmektense olayların akışına kapılmayı daha doğal bulduktan sonra, kendini ateşe atmayı bilmek pek büyük bir şey olmasa gerek. Aksine, zorbalık ve nefretin aslında boş şeyler olduğunu kesin olarak bile bile, işkenceye ölüme doğru ilerlemek önemlidir. Savaşı hor görerek çarpışmak, mutluluğun tadını unutmadan herşeyi kaybetmeyi göze almak, üs-

tün bir uygarlık düştüncesiyle yıkıma koşmaktır güç olan. İşte bu yüzden sizden büyük şeyler başarıyoruz, çünkü önce kendimizi yenmek zorundayız. Sizin, ne aklınızda ne de yüreğinizde yenecek bir şeyiniz var. Bizim ise karşımızda iki düşman vardı ve silâhla kazanılacak bir zafer bize yetmiyordu, dizginlenecek bir duygusu olmayan size de yetmediği gibi.

Bizim dizginlenecek pek çok şeyimiz vardı, belki de en başta, size benzetmek için her an içimizde duyduğumuz arzu. Çünkü biz de her zaman, içgüdülerimizle hareket etmek, zekâyı hor görmek, etkili olmayı en üstün nitelik saymak eğilimi vardır. O büyük erdemlerimiz sonunda yorar bizi. Zekâmızdan utanç duyar, arada sırada, gerçeğin zahmetsizce ele geçirildiği mutlu barbarlıkların hayaline kapılırız. Ama bu anlarda bile iyileşmemiz kolay olur: Karşımızda siz varsınız, bize özendiğimiz şeyin ne olduğunu gösteriyorsunuz, böylece kendimize geliyoruz. Tarihte kaderciliğin olduğuna inansaydım, akıl yoksunu sizlerin, bizim kendimizi düzeltmemize yardımcı olmak için, her an yanımızda yaşadığımızı düşündürdüm. Sizi her görüşte düşünce evreninde yeniden doğuyor, kendimizi daha rahat hissediyoruz.

Bunların dışında, bir de, kahramanlık konusundaki şüphelerimizi yenmemiz gerekiyordu. Bizi kahramanlık kavramına tamamen yabancı sanıyorsunuz, biliyorum. Ama yanılıyorsunuz. Aslında biz kahramanlığı hem öğretir hem de sakını-
rız ondan. Öğretiriz, çünkü tarihin on asrı bize neyin soylu olduğunu öğ-
retmiştir. Sakınıyoruz, çünkü aklın on asrı bize doğallığın sanatını ve iyilikleri-
ni de öğretmiştir. Sizin karşınıza çıkmak için çok uzaklardan bir dönüş yapmak zorundayız. Ve işte bu yüzden, gerektiği
anda yalanın kollarına atılan Avrupa'da bir biz geç kaldık, gerçeği aramakla uğ-
raştığımız için. İşte bu yüzden başlan-
gıçta bozguna uğradık. Siz üzerimize sal-
dırırken yüreklerimizde doğrunun biz-
den yana olup olmadığını araştırmakla
vakit geçirdiğimiz için.

İnsan sevgimizi, barışçı bir kader hayalimizi, hiçbir zaferin karşılığı olma-
dığına ve insanları kesip biçmenin dö-
nüşü olmayan bir felaket yaratacağına
olan sarsılmaz inancımızı da yenmek
zorundaydık. Bilimimizden, umudumuz-
dan, bize sevgiyi aşıl原因an sebeplerden,
savaşa karşı duyduğumuz nefretten,
vazgeçmeliydik. Elimizi sıkımayı seven bi-
ri olarak sizin anlayacağınızı sandığım
için şöyle özetliyorum bunu: Dostluk
tutkumuzu boğmamız gerekiyordu.

Şimdi bu işi yaptık. Uzun bir dönüş yapmalıydık, bu yüzden çok geç kaldık. Gerçek kaygusunun zekâyâ, dostluk kaygusunun yüreğe yaptırdığı bir dönüştü bu. Adaleti koruyan, gerçeğin onu arayanlardan yana olmasını sağlayan bir dönüş. Bize çok pahalıya maloldu, biliyorum. Aşağılanarak, susarak, acılarla, hapislerle, kurşuna dizildiğimiz sabahlarla, tek başımıza kalarak, ayrılıklarla, her gün açlık içerisinde kıvrınarak, bir deri bir kemik kalmış çocuklarımızla, kürek mahkumlarından çok daha fazla acı çekerek ödedik. Ama bu da gerekliydi. İnsanları öldürmeye, yeryüzünün korkunç yoksulluğunu arttırmaya hakkımız olup olmadığını görmek için gerekliydi. İşte bu yitirilip bulunan zaman, kabullenilip aşılacak bozgun, kanla ödenen kaygular biz fransızlara bu savaşa kurbanların ve inanmışların temizliği içinde- ellerimiz tertemiz girdiğimizi ve ondan -bu defa da haksızlığa ve kendilerine karşı zafer kazanmışların temizliği içinde- yine ellerimiz tertemiz olarak çıkacağımızı düşünmek hakkını veriyor.

Çünkü zaferi biz kazanacağız, bundan hiç şüpheleniz olmasın. Ama, aslında, bu bozgun, niçin savaştığımızı öğrenmek uğruna aştığımız bu uzun yol, haksızlığı duyup ders aldığımız acılarımızdır zaferimizi sağlayacak olan. Biz bu

sürede bütün zaferlerin sırrını öğrendik; bu sırrı bir gün bile aklımızdan çıkarmazsak kesin zafer de bizim olacak. Öğrendik ki, bazen düşündüğümüzün aksine, düşünce kılıçla başa çıkamıyor, ama tek başına çekilen kılıcın karşısında kılıçla birlik olan düşünce her zaman zafere ulaşıyor. İşte bu yüzden şimdi kılıcımıza sarıldık: Çünkü düşüncenin de bizden yana olduğuna inanıyoruz. Bu noktaya varmak için, ölenleri görmek, ölümü göze almak, sabah karanlığında giyotine giderken, hapisanenin koridorunda, hücrelerinin kapılarına toplanmış arkadaşlarını gösterdiği cesaretle teşvik eden bir Fransız işçisinin yaptığını yapmak gerekiyordu. Düşünceyi elde etmek için bedenimizin işkenceye katlanması gerekiyordu. Sadece bedelini ödediği şeye sahip olur insan. Biz pahalı ödedik, daha da ödeyeceğiz. Ama şimdi emin olduğumuz bazı şeyler, mantığımız, adaletimiz var: Sizi kurtulamayacağınız bir bozgun bekliyor.

Gerçeğin kendinde saklı bir gücü olduğuna hiçbir zaman inanmadım. Ama, güçler eşitken, gerçeğin yalanı yendiğini bilmek de önemli bir şeydir. Biz bu zor dengeye ulaştık. Bugün, bu ince ayırma dayanarak savaşmaktayız. Bir bakıma bu ince ayrıntılar için savaşıyoruz diyeceğim, ama insanın kendisi kadar önemli

ayrıntılar bunlar. Fedakârlığı mistikten, enerjiyi zorbalıktan, güçlülüğü zulüm-den ayıran bu ayrıntı için savaşıyoruz; hattâ doğruyu yanlıştan sizin saygı duyduğunuz o alçak tanrıları bizim umut beslediğimiz insandan ayıran o en küçük ayırım için.

Karışıklığın, dışından değil, tam ortasından size söylemek istediklerim işte bunlar. İşte, hâlâ yakamı bırakmayan «siz yurdunuzu sevmiyorsunuz» sözüne vermek istediğim karşılık. Sizinle açık konuşmak isterim. Öyle sanıyorum ki Fransa, gücünü ve üstünlüğünü, uzun bir zaman için kaybetti. Bu uzun süre içerisinde her kültür için gerekli olan prestiji yeniden bulabilmesi için, umutsuz bir sabır, dikkatle yürütülecek bir baş kaldırışı gerçekleştirmesi gerekecek. Ama, bütün bunları tertemiz sebepler uğruna kaybettiğine de inanıyorum. Ve bu yüzden umutsuz değilim. İşte mektubumun bütün anlamı bu. Beş yıl önce, yurduna karşı ilgisizliğinden yakındığınız bu insan, bugün, hiç değişmemiş olarak, size, Avrupa'da ve bütün dünyada biz yaşta olan herkese şunları söylemek istiyor: «Ben, hatalı ve zayıf yönlerinin üstünde, kendini büyük yapan düşünceyi hiçbir zaman gözden uzak tutmayan azimli ve övülmeye değer bir ulusun çocuğuyum.

Bu düşünceyi, halkımız her zaman, aydınlarımız ara-sıra daha iyi bir kalıba sokmaya çalışırlar. Ben, dört yıldır bütün tarihini yeni baştan yaşayan, yıkıntılar içerisinde, telaşsız ve kendinden emin bir şekilde onu yeniden yazmaya, elinde güçlü bir kâğıdı olmadan kumarda şansını aramaya hazırlanan bir ulusun çocuğuyum. Bu ülkeyi zor bir sevgiyle, ama bana ait olanı arayıp bularak sevmenin bir değeri var. Bugün, onun uğruna savaşa atılmanın da değeri olduğuna inanıyorum, çünkü o üstün bir sevgiye layık. Sizin ulusunuzun ise, onu hakettiği kör bir sevgiyle seven oğullarından başka kimsesi yok. Ne denli büyük olursa olsun sevgiyle hiçbir şey haklı gösterilemez. İşte asıl burada kaybediyorsunuz. Ve en büyük zaferlerinde bile yenik olan sizler, yaklaşan bozgununuzda ne yapacaksınız?»

Temmuz 1943.

İKİNCİ MEKTUP

Size daha önce de yazmıştım, açık ve kesin bir anlatımla yazılmıştı o mektup. Beş yıllık bir ayrılıktan sonra size niçin haklı olduğumuzu söyledim: Haklı sebepler aramak uğruna yaptığımız bu uzun dönüş, haklı olmanın üzüntüsünü duyarak gecikişimiz, sevdiğimiz herşeyle uzaklaşmakla geçirdiğimiz bu çılgınlık devresi yüzünden güçlüydük. Bütün bunlar üzerlerinde tekrar durulmaya değer konular. Daha önce de söylemiştim: Bu dönüş bize pahalıya mal oldu. Adaletsizliği göze almaktansa düzensizliğin içine atılmayı tercih ettik. Ama, bugün, bizi güçlü yapan, zafere ulaşmamızı sağlayacak olan da bu dönüştür.

Evet bütün bunları size söyledim, bir bir, açık ve kesin bir anlatımla, içimden geldiği gibi. Yine aynı konuları düşünecek zamanım oldu. Karanlıkta insan daha derin düşünebiliyor. Siz de, üç yıldanberi, yüreklerimizde, kentlerimizin üzerinde bir gece kurdunuz. Üç yıldanberi, karanlıklar içerisinde, bir düşünce için peşindeydik: O, bugün, tepeden tırnağa silâhlı olarak çıktı karşınıza. Şu anda, artık size akıldan söz edebiliyorum. Çünkü, bugün, herşeyin ödesip aydınlandığı, aklın cesaretle uyduğu bir açıklık ve kesinliğe eriştik. Ve bana akıldan önemsemeden söz eden sizin en büyük şaşkınlığınız, onun, bir anda tarihe yeniden girmeğe kararlı, ta uzaklardan gelişini görmemiz olacak sanırım. İşte, burada, size yine seslenmek istiyorum.

Daha ileride de söyleyeceğim gibi, insanın yüreğinde kesinliğe ulaşması bir sevinç duygusu yaratmaz. Aslında, bu gerçekte size yazdıklarımın tüm anlamı saklı. Ama, ben, daha önce, sizinle, anılarımızla, dostluğumuzla hesabımı görmek istiyorum. Zaman zaman yüziime fırlattığınız, anımdan hâlâ kurtulamadığım o «siz yurdunuzu sevmiyorsunuz»a daha önce cevap verdim. Bugün, sadece, aklın sözü geçtikçe yüzünüzde beliren, o sabırsız gülümseyişi cevaplamak isti-

den gelmemiştim. Ama bugün, verdiğim
cevaplara daha fazla güveniyorum. Ger-
çek nedir? diye soruyordunuz. Biz, hiç
olmazsa yalanın ne olduğunu biliyoruz:
Onu bütün açıklığıyla öğrettiniz bize.
Düşünce nedir? Bugün onun karşısını ta-
nıyoruz: Cinayeti. İnsan nedir? İşte bu-
rada durmalısınız, çünkü onu gerçekten
biliriz. Tanrılarla tiranlar arasında bir
denge yaratan güçtür insan. Açıklığın
aydınlığın gücüdür. Bu insanca aydınlı-
ğı açıklığı korumak zorundayız; bugün-
kü inancımız da yurdumuzun kaderiyle
insanın kaderinin birbirine bağlı olma-
sından doğuyor. Hiçbirşeyin anlamı ol-
masaydı, siz doğru yolda olabilirdiniz.
Ama yeryüzünde henüz anlamını yitir-
memiş birşeyler var.

Bilmem çok mu tekrar ettim, işte
burada sizden ayrılıyoruz. Yurdumuz-
dan bir düşünce yarattık. Bu düşünce,
ona, öbür büyüklüklerimizin, dostluğun,
insanın, mutluluğun, adalet tutkumuzun
ortasındaki yerini kazandırdı. Bizi yurdu-
muza karşı açıkyüreklilikle hareket et-
meye zorladı. Ama, sonunda, yine biz
haklı çıktık. Yurdumuza köleler hediye
etmedik, onun için hiçbir şeyi yakıp yık-
madık. Sabırla, herşeyi açık açık görebil-
eceğimiz zamanı bekledik, ve yoksullu-
ğumuzun, acılarımızın içinde, sevdiğimiz
şeylerin tümü uğruna savaşabilmenin se-

vincine ulaştık. Halbuki siz, tam aksine insanın vatan kavramıyla ilgisi olmayan yönlerine saldırdınız. Fedakârlıklarınız boşuna, çünkü düzeniniz iyi değil, çünkü değer yargılarınız yanlış. Sizde ihanete uğrayan yalnız yürek değil. Akıl da öcünü alıyor. Aklın istediği bedeli ödemediniz, açıkğörtüşlülüğe haracını vermediniz. Bozgunun derinliklerinden size seslenebilirim.: Bu yüzden kaybediyorsunuz.

şimdi, izin verin de, size şu ufak olayı anlatayım. Fransa'nın herhangi bir yerinde, benim bildiğim bir cezaevinden, sabah vakti, silâhlı askerleriniz onbir fransızı kamyonu bindirmiş, kurşuna dizmek için mezarlığa götürüyorlar. Bu onbir kişiden beş ya da altısı cezayı hakke-decek birşeyler yapmış: Ya bir bildiri dağıtmış, ya birisiyle buluşmuş, en kötüsü, karşı durmuş, kabullenmemiş. Kamyonun içinde hareketsiz oturuyorlar, korku sarmış içlerini, bir bakıma olağan bir korku bu, bilinmeyenle karşı karşıya kalınca her insanın duyduğu, cesaretle bir arada bulunabilen bir korku. Geriye kalanlar hiçbir şey yapmamışlar. Bir yanlışın ya da bir ilgisizliğin kurbanı olduklarını bilmek onlara bu anı daha da çekilmez bir duruma sokuyor. Bunlardan biri de onaltı yaşında bir çocuk. Bizim delikanlılarımızın yüzlerini bilirsiniz, bundan söz etmek istemiyorum. Bu çocuk da ay-

nı korkunun kurbanı, utanç duymaksızın bırakmış kendisini kollarına. Yine o küçümseyen gülümseyişinizi takınmayın, çocuğun çeneleri titriyor. Bu insanlara kendilerini bekleyen korkunç saatlerin yüküntü hafifletmek için, bir de rahip koymuşsunuz yanlarına. Ölüme giden insanlarla öteki hayatları üzerinde yapılacak bir konuşmanın hiçbirşeyi değiştirmeyeceğini söyleyebilirim sanıyorum. Mezara girmekle herşeyin bitmediğine inanmak çok güç: Bu yüzden kamyonunda kimşenin sesi çıkmıyor. Rahip bir köşeye büzülmüş duran çocuğa yöneldi. Onu en iyi anlayacak kendisiymiş. Çocuk cevap veriyor, yeni bir umutla bu sese sarılıyor. Korkuların en sessizinde bile, bazen, birinin konuşması durumu değiştirir, belki konuşan insan herşeyi düzeltebilir bir anda. «Ben birşey yapmadım.» diyor çocuk. «Evet, diyor rahip, ama artık bunun önemi yok. Kendini iyi bir ölüme hazırlamalısn.» «Beni anlamamaları imkânsız.» «Ben senin dostunum ve belki de seni anlıyorum. Ama artık çok geç. Ben senin yanında olacağım, Ulu Tanrı da yanında olacak. Göreceksin ne kadar kolay bir şey.» Çocuk arkasını döndü. Rahip Tanrı'dan söz ediyor. Çocuk Tanrı'ya inanıyor mu? Evet, inanıyor. Öyleyse kendini bekleyen sükûnun yanında hiçbir şeyin önemi olmadığını biliyor. Ama çocuğu

asıl korkutan da bu sükûn. Rahip tekrarlıyor: «Ben senin dostunum.»

Öbürleri susuyorlar. Onları da düşünmek gerek. Rahip bir an çocuğa arkasını dönüp bu sessiz yığına yanaşüyor. Kamyon, çığlarla ıslanmış yolu yutar gibi bir ses çıkararak ağır ağır ilerliyor. Bu alacakaranlık saatleri düşününüz, insanlardaki sabah kokusunu, bir araba sesinden, bir kuş çığlığından, görmeden anlaşılabilen kırları. Çocuk kamyonun gevşemiş örtüsüne sokuluyor. Örtüyle kamyonun kenarı arasında dar bir aralık buluyor. İsterse oradan atlayabilecek. Rahibin arkası dönük, öndeki askerler ise bütün dikkatleriyle sabah karanlığında yolu görmeye çalışıyorlar. Çocuk fazla düşünmüyor, deliği genişletiyor, örtünün içine giriyor, atlıyor. Düşüş, yolun üzerinde telaşlı bir ayak sesi, duyulmayacak kadar hafif birer gürültü bunlar, sonra sessizlik. Artık ayak sesini boğan toprakların üzerinde koşuyor. Ama örtünün sesi delikten içeri giren sert ve nemli sabah havası kamyondakilerin aklını başına getiriyor, mahkumlar da rahip de o yana dönüyorlar. Rahip, bir an, ses çıkarmadan ona bakan tutukluları süzüyor. Tanrı adamının, cellâtlardan ya da kurbanlardan yana olmaya karar vermesi gereken bir an. Ama rahip, kamyonun ön bölmesini ayıran cama vurmuştur bile.

«Achtung.» İşaret verilmiştir. İki asker kamyonun arkasına binip tutukluları gözlüyorlar. Öbür ikisi de yere atlıyor, tarlaların arasından koşmaya başlıyorlar. Rahip kamyonun bir-iki adım ötesinde, asfaltta dikilmiş, sisin içinde ilerleyen askerleri gözleriyle izlemeye çalışıyor. Kamyondakiler bu avı yalnız gelen sesleri dinleyerek takibediyorlar. Boğuk bağrışmalar, bir el silâh atılıyor, sonra sesizlik, gittikçe yaklaşan sesler, nihayet duygusuz bir sürüklenme. Çocuk geri getiriliyor. Çevresini saran düşmanca görünüşlü sisin içerisinde birden cesaretini kaybedip kendisi durmuş, olurluna bırakmış işi. Muhafızlar onu getirmiyorlar, taşıyorlar adeta. Biraz dövmüşler, ama çok değil. Asıl önemlisini daha sonra yapacaklar. Çocuk ne rahibe bakıyor ne de öbürlerine. Rahip şoförün yanına biniyor. Arkaya da silahlı bir asker oturuyor. Kamyonun bir kenarına atılan çocuk ağlamıyor artık. Döşemeyle örtünün aralığndan üzerine günün ısıdığı yolun uzaklaşışını seyrediyor.

* *

Sizi iyi tanırım, gerisini kolayca tahmin edebilirsiniz. Ama, bu öyküyü kimin anlattığını da bilmelisiniz. Bir fransız rahibiydi anlatan. Bana şöyle dedi: «Bu insan adına utanç duyuyorum, ama beni sevindiren bir yön var: Hiçbir fransız

rahibinin Tanrısını cinayetlere âlet etmeye yanaşmamış olması.» Doğruydu söyledikleri. Farklı olan tek yön o rahibin de sizin gibi düşünmesiydi. İnancını yurdu uğrunda kullanmak garip gelmiyordu ona. Sizde tanrılar bile seferber olmuş. Dedğiniz doğru, onlar da sizden yana, ama zorla. Gözünüz hiçbir şeyi görmüyor, bir soluktan ibaretsiniz. Kör bir öfke kaynağı gibi dövüyorsunuz, düşünce düzeninden çok silâhlara, patlamalara önem vererek, herşeyi silip süptürmek inadıyla, sadece, o sabit fikrinizin peşinden koşarak... Bizse akıldan hareket ediyoruz, onun tereddütlerini geçiriyoruz. Öfkenizin karşısında güçlü sayılmazdık. Ama, bugün, dönüşümüzü tamamladık. Ölen bir çocuk görmek yetti bize. Akla öfkemizi de ekliyor ve bire karşı iki oluyoruz. Size öfkeden de söz etmek isterim.

Hatırlar mısınız? Büyüklerinizin ani parlamaları karşısında şaşırdıkça bana şöyle derdiniz: «Bu da aslında iyi bir şey. Ama siz anlamazsınız. Fransızlar bir erdemden, öfke erdeminden yoksun kişiler.» Hayır, bu yargınız doğru değil. Fransızlar erdemler konusunda müşkülpe-senttirler. Ancak gerektiği zaman kullanırlar onları. Size anlatmak istediğim, benim görüp bildiğim öfke işte böylesine sessiz ve güçlüdür. Bu öfkemizi daha yeni yeni hissetmeye başlıyoruz.

Daha önce de söylemiştim, bir açıklık ve kesinliğe ulaşmak yürekte sevinç yaratmaz. O uzun dönüşümüzde neler yitirdiğimizi biliyoruz, içimiz rahat savaşmanın acı sevincine ermek için neler ödediğimizi görüyoruz. Savaşımız güven kadar acılık içinde oluyorsa, bu, bir daha ele geçiremeyeceğimizi bildiğimiz şeylere karşı duyduğumuz özlem yüzündendir. Savaş bizi tatmin etmiyordu. Niçin savaş-tığımızı tam anlamıyla biliyor sayılmaz-dık. Halkımızın seçtiği bir iç savaştı; or-taklaşa, inatçı bir boğuşma, ap-açık bir fedakârlık. Kendi kendimize hazırlandık bu savaşa, budala ya da satılmış hükû-metlerden emir almadık, bu boğuşmanın içinde benliğimizi bulduk, varlığımızdan yapıp çıkardığımız bir düşünce uğruna savaştık. Ama, bu lüks, korkunç derecede pahalıya maloldu bize. Burada da hal-kımız sizinkinden çok övgüye lâyıktır. Çünkü düşüp ölenler en sevgili çocukla-rıydı: İşte en merhametsiz yargım bu benim. Savaşın saçmalığında, bu saçma-lıktan yararlananlar da bulunabilir. Ölümle her yerde karşı karşıya gele-biliriz. Sürüp götürdüğümüz bu savaşta cesaret kişiliğini buluyor, sizse, her gün en temiz düşüncelerimizin üzerine ateş açıyorsunuz. Sağlığınızın anadan doğma olduğu belli. Neyi seçmek gerektiğini hiç öğrenemiyorsunuz da neyi yıkmanız ge-

rektiğini pekâlâ biliyorsunuz. Kendimizi düşüncenin koruyucuları diye gösteren bizler, yeterli bir gücün düşünceyi ezip yokedebileceğinin farkındayız. Ama, başka bir güce daha inancımız var. Yeryüzüyle bir ilgisi kalmamış, arada-sırada kurşunlarınızla kalbura çevirdiğiniz bu şekillerde gerçeğin de yüzünü değiştirebileceğinizi sanıyorsunuz. Ama, Fransa'ya zamana karşı savaş açtıran inadı hesaba katmıyorsunuz. En güç anlarda bile bizi ayakta tutan bu umut: arkadaşlarımız cellatlardan sabırlı, kurşunlarımızdan kalabalık olacaklar. Görüyorsunuz, Fransızlar da öfkelenenebilirler.

Aralık 1943.

ÜÇÜNCÜ MEKTUP

Buraya kadar size hep kendi yur-
dumdan söz ettim. Bu adamın konuşma
şekli değişmiş diye düşünmüş olabilirsiniz.
Aslında değişen bir şey yok. Sadece
aynı kelimelere aynı anlamları vermi-
yor ve artık aynı dili konuşmuyoruz.

Kelimeler, her zaman, ya hareketle-
rin ya da canlandırdıkları fedakârlıkların
rengine bürünürler. Vatan kelimesinin,
sizin için, bizim için bilmediğimiz, kör
kanlı bir anlamı vardır. Biz bu kelimeye
bir akıl ışığı ekledik. Bizim vatan kavra-
mımızda cesaret gücüdür, ama, hiç olmaz-
sa insan onda herşeyini bulabilir. Her-
halde konuşmamın hiç değişmediğini, ar-
tık anlamışsınızdır. 1939'dan önce sizinle
nasıl konuştuysam bugün de öyle konu-
şuyorum.

Şimdi size yapacağım açıklama bunu en iyi şekilde ispat edecek. İnatla ve ses çıkarmadan kendimizi yurdumuz uğruna harcadığımız zamanlarda bile bir düşünceyi, bir umudu gözden uzak tutmadık, her zaman yüreğimizde yaşattık: Bu Avrupa düşüncesi ve umudu idi. Beş yıldanberi bu konuyu açmadığımız bir gerçek. Ama, bunun da bir nedeni var: Siz çok yüksekte atıyordunuz. Bu konuda da aynı dili kullanmıyorduk, bizim Avrupa'mız sizinkinden başkaydı.

Bizim Avrupa düşüncemizi açıklama-
dan önce, şunu belirtmek isterim ki, si-
ze karşı savaşmamızı sağlayan (ve aynı
zamanda sizi yenmemizi de sağlayacak
olan) nedenlerin arasında en önemlisi,
yurdumuzun yıkılması, can evimizden
vurulmamız sonucunda ulaştığımız bilinç
değil, en güzel hayallerimizi çirkin oldu-
ğu kadar gülünç bir şekilde dünyaya su-
nuşunuzu görmemiz olmuştur. Çünkü,
en çok, sevilen şeylerin maskara edildiği-
ni görmek insana acı verir. En iyisi bu-
dur diye kalkıp insanı isyan ettiren bir
anlam verdiğiniz bu Avrupa düşüncesinin
gençliğini, kudretini korumak için bilinç-
li bir sevginin bütün gücüne sahip olma-
mız gerekiyor. Köleleşmiş ordulara «av-
rupalı» dediğinizden beri bu sıfatı ağzı-
mıza almıyoruz. Ama, Avrupa'nın bizim
için hiç değişmeyen, üzerine titredığımız

tertemiz bir anlamı var; bu anlamını kıskançlıkla korumak için bugün avrupalı sıfatını kullanmıyoruz. Size Avrupa'ya verdiğimiz bu anlamı açıklamak istiyorum.

Siz de Avrupa'dan söz ediyorsunuz; ama, aramızdaki fark bizim ona bağlı olduğumuz sürece varlığımızı hissetmemize karşılık, sizin için sadece ele geçirilecek bir arazi parçasından ibaret olması. Afrika'yı elden kaçırdıktan sonra Avrupa'dan bu dille söz etmeye başladınız. Sevginin bu türküsi hiç de güzel değil. Yüzyılların damgasını vurduğu bu toprak, sizin için sadece mecburi bir sürgün yeri olduğu halde, bizim en güzel umudumuzdu her zaman. O birden içinizde duyduğunuz Avrupa tutkusu bir hayal kırıklığının, bir gerekliliğin sonucu. Kimseye şeref verebilecek bir duygu değil sizinki; şimdi sıfatına lâyık hiçbir avrupalının bu sıfatı için istemediğini anlayacaksınız.

Siz, askerlerinize toprak, buğdaylarınıza anbar, kendinize uydurduğunuz bir endüstri, baskı altında tuttuğunuz düşünceleri anlıyorsunuz Avrupa derken. Çok mu ileri gitim acaba? Ama, yalanlarınıza içdenlikle kapıldığınız en iyi anlarınızda bile, Avrupa dediğiniz zaman, soylu kişilerden ibaret bir Almanya'nın kanlı ve efsanevi bir geleceğe sürüklediği

uysal uluslar sürüsünü düşünmekten kendinizi alamıyorsunuz. Bu farkı iyice duymanızı isterdim; Avrupa, sizin için, madenleri kazılmış, barajlarla kesilmiş, ekinlerle örtülü, denizlerin, dağları çevrelediği bir topraktan ibaret; Almanya bu toprak parçası üzerinde, kendi kaderini ortaya koyarak, bir kumar oynamakta. Bizim içinse, insan aklının, yirmi yüzyıldanberi, en şaşırtıcı serüvenlerini yaşadığı bir düşünce ülkesidir o yerler. Avrupa, batılı insanın, yeryüzüne, tanrılara ve hattâ kendine karşı, bugün en zorlu anlarını yaşayan savaşını sürdürdüğü özel bir arenadır. Görüyorsunuz ya, ortak bir ölçümüz bile yok.

Korkmayın, size karşı eskimiş bir propagandanın silâhlarını kullanacak değilim: Hristiyan geleneğini öne sürmeyeceğim. Bu başka bir sorun. Siz, yerli yer-siz, pek çok söz ettiniz bu konuda Roma'nın savunucusu kılığına bürünüp, işken-ce'ye öpülerek gönderildiği günden bu yana, artık İsa'nın da alıştığı bir reklam yoluna başvurmaktan çekinmediniz. Ama, hristiyan geleneği, Avrupa'yı meydana getiren geleneklerden sadece bir tanesidir. Benimse, bu geleneği size karşı savunmaya yetkim yok. Bunun için insanın Tanrı'ya adanmış bir inancı olması gerekir yüreğinde. Bilirsiniz, ben o kişilerden değilim. Ama, yurdumun Avrupa

adına konuştuğunu, içlerinden birini savunmakla ikisini de savunmuş olacağını düşündüğün andan itibaren, benim de bir gelenğim var. Bu gelenek hem benimdir, hem de birkaç büyük insanla tükenmek bilmez bir halkın. Benim gelenüğimin iki seçkin temeli var: Akıl ve cesaret. Düşünceden prensleri, saymakla bitmeyen bir halka sahip. Sınırları bazı kişilerin dehası ve halklarının yüreğinde çizili bu Avrupa, üç günlük geçerliliği olan haritalara eklediğiniz renkli lekelerden farklı mıdır, kararı siz verin.

Hatırlar mısınız: Benim öfkelenmemle alay ettiğiniz bir gün «Faust savaşmaya kalksa Don Kişot hangi gücüyle karşısında durabilir ki!» demiştiniz. Ben de, Don Kişot'la Faust'un birbirlerini yenmek için yaratılmadıklarını, sanatın yüzüne kötülük saçmak düşüncesiyle icat edilmediğini söylemiştim. Daha o zamandan olmayacak hayaller peşindeydiniz, bu özelliğiniz de hiç değişmedi. Size kalssa, Hamlet'le Siegfried arasında bir seçim yapmak gerekliydi. O günlerde bir seçim yapmak istemiyordum ve hepsinden önemlisi, Batı, benim için, bilgiyle kuvvetin dengede olduğu tek yerdi. Ama siz bilgiyi alaya alıp sadece güçlülükten söz ediyordunuz. Bugün kendimi daha iyi anlıyorum ve biliyorum ki o güçlü Faust bile size yardımcı olamayacak. Çünkü,

bazı durumlarda bir seçim yapmanın gerekli olduğu düşüncesini biz de kabul ettik. Ama bunu, insandışı olduğunu bile bile, düşüncenin yüceliklerinin ayrılmaz bir bütün teşkil ettiğini umursamadan yapsaydık seçimimizin sizinkinden önemli bir yönü kalmazdı. Savaşın sonunda sizin hiç bir zaman akıl erdiremeyeceğiniz bir eylemi, birleştirmeyi öğreneceğiz. Görüyorsunuz ya, dönüp dolaşıp hep aynı düşünceye varıyoruz. Ama, bu düşünce bize öylesine pahalıya maloldu ki, artık bu yoldan ayrılmamayı hak etmiş sayılırız. Bir noktayı daha belirtmek zorunluluğunu duyuyorum: Sizin Avrupa'nız iyi değil. Ateşli, birleştirici bir yönü yok onun. Bizim Avrupa'mız ise, akıl rüzgârları içinde peşinde koştuğumuz ve size rağmen koşmakta devam edeceğimiz ortak serüvenimizdir.

Çok uzaklara gitmeyeceğim. Bazen, bir yolun dönemecinde, savaşımızın uzun saatlerinden arta kalan birkaç dakika boyunca, Avrupa'nın karış karış bildiğim yerlerini düşünürüm. Tarihin, tükenmeyen çabaları yarattığı nefis yerlerdir bu topraklar. Bütün batılılarla birlikte yaptığım gezileri anarım: Floransa manastırlarındaki güller, Cracovie'nin yaldızlı kubbeleri, Hradschin'in ölü sarayları, Ultava üzerindeki Charles köprüsünün burma heykelleri, Salzburg'un şahane

bahçeleri. İnsanların devriyle tabiatın devrinin ağaç ve anıt şeklinde birbirleriyle sarmaş dolaş olduğu bütün bu çiçekler, taşlar, tepeler, manzaralar! Yan yana duran bu hayalleri belleğim bir potada eritip bir tek yüz yaptı, en büyük vatanımın yüzü. Bu güçlü, tasalı yüzü yıllardanberi üzerine düşen gölgenizle tedirgin ettiğinizi düşündükçe boğazımda birşeyler düğümleniyor. Halbuki bu yerlerden bir kısmını birlikte gezmiştik. O zamanlar, bir gün, bu yerleri sizin elinizden kurtarmak için savaşıcağımız aklımdan geçmezdi. Bazı kızgın ve umutsuz anlarımda, San Marco manastırındaki güllerin hâlâ açtığını, güvercin sürülerinin Salzburg katedraline konup kalkmakta devam ettiklerini, Silezya'nın küçük mezarlıklarındaki ıtırarın durmadan yeperdiğini düşünür ve üzülürüm.

Ama, başka zamanlar -ki gerçek olanlar sadece bu anlardır- bunlar sevin-dirir beni. Çünkü, bütün bu manzaralar, çiçekler işlenmiş tarlalar yeryüzünün bu en eski kıt'ası her baharda, size kana boğamıyacağınız şeylerin de bulunduğunu öğretecekler. Bu düşünüş içerisinde sözlerime son verebilirim. Ama, Batı'nın bütün karanlıklarının, otuz ayrı ulusun bizimle birlik olduğunu düşünmek de yetmiyordu bana: Bu toprakları bir yana bırakamazdım. Ve biliyorum ki, bütün

Avrupa'da, tabiatla düşünce, zaferlere özgü bir rahatlık içinde, başıboş kinlerden uzak, sessiz sakin sizi inkâr ediyorlar. Avrupa düşüncesinin size yönelttiği silâhlar, harmanları ve tüveyçleriyle her gün yeniden doğan bu toprağın da elinde tuttuğu silâhlardır. Sürdürdüğümüz savaş zaferin güveni içinde: Çünkü baharların inadına sahip.

Aslında biliyorum ki siz yenilince her şey düzene kavuşmayacak. Avrupa, yine kurulmaya muhtaç bekleyecek. O, zaten, buna her zaman muhtaç. Ama, hiç olmazsa, Avrupa olarak kalacak: Yani size biraz önce anlatmaya çalıştığım Avrupa olarak. Hiçbir şey kaybedilmeyecek. Fransa şu anda ne durumda, bir de bunu düşünün: Haklı olduğumuzdan eminiz, vatanımızı seviyoruz, bütün Avrupa bizi destekliyor. Mutlulukla fedakârlık, kılıçla düşünce arasında tam bir denge kurmuşuz. Size bir de fa daha söylüyorum, çünkü bunu söylemek zorundayım, çünkü gerçek bu, çünkü bu, dost olduğumuz günlerden bu yana, benim ve yurdumun aştığımız yolları gösterecek size; bundan böyle, sizi yokedecek bir üstünlüğe sahibiz

Nisan 1944

DÖRDÜNCÜ MEKTUP

İnsan yokolurmuş. Olabilir: ama dayanarak yok olalım ve eğer kaderimiz hiçlikse bunu adil bir sonmuş gibi göstermekten kaçınalım.

Obermann, 90. mektup

İşte bozgun g nt n z geldi çattı. Söze kar şı  zg r yarınlara hazırlanan bir şehirden, yeryüzünün ünlü bir şehirden yazıyorum mektubumu. O  ehir bu için kolay olmadığını, dört yıl önce sizin geimenizle ba layandan daha karanlık bir gece geçirmek gerektiğini biliyor. Söze herşeyden yoksun, ı ıksız, ate siz, a  ama yok olmamış bir şehirden yazıyorum. Yakında, orada, sizin hâlâ anlamını kavrayamadı ınız bir r zg r esecek. Talih yardım ederse, o zaman kar ıla ırız. Böylece neyin u runda olduğunu bilerek sava abiliriz: Ben sizin düşüncelerinizi biliyorum, siz de benimkileri a a ı yukarı anlamı sınızdır.

Bu temmuz geceleri hem hafiftir hem de ağır. Seine nehrinin üzerinde ve ağaçlarda hafiftir, sökmesini istedikleri biricik şafağı bekleyenlerin yüreğinde ağır. Bense bekliyor ve sizi düşünüyorum: Söyleyecek son bir şeyim daha var. Birbirimize bu kadar benzediğimiz halde bugün niçin düşman olduğumuzu, sizin yanınızda olabilecekken nasıl aramızda artık herşeyin bittiğini anlatmak istiyorum.

Yeryüzünün üstün bir anlamı bulunmadığına, ezilmiş yitmiş kişiler olduğumuza, bir zamanlar, ikimiz de inanmıştık. Bugün, bir bakıma yine aynı inancı taşıyorum. Ama bu inançtan, sizin o zaman savunduğunuz ve bunca yıldır Tarih'e sokmağa çabaladıklarınızdan apayrı sonuçlar çıkardım ben, bugün kendi kendime şöyle diyorum: eğer o zamanlar anlattıklarınıza gerçekten inansaydım, yaptıklarınıza hak vermek zorunda kalacaktım. Bu öylesine önemli bir konu ki, bizim için vaadler, sizin için ise tehditler dolu bu yaz gecesinde tekrar üzerinde durmam gerekiyor.

Yeryüzünün bir anlamı olduğuna hiçbir zaman inanmadınız, bu da sizi herşeyin aynı olduğu, iyi ile kötünün istenilen şekilde tanımlanabileceği düşüncesine ulaştırdı. İnsancıl ya da kutsal bir ahlâkın yokluğu karşısında dayanabile-

ceğiniz tek değerin hayvanlar âlemindekiler, yani zor ve hile, olabileceğini sandınız. Sizce insan bir hiçti, ruhu öldürülebilirdi; tarihin en duygusuz devirlerinde bireyin çabası üstünlük peşinde koşmak, ahlâkı ise yeni ülkeler fethetmekteki gerçekten başka birşey olamazdı. Aslında sizin gibi düşündüğümü sanan ben, fikirlerinize karşı durmak için, sonunda en ani tutkular kadar anlamsız görünen, zorlu bir adalet duygusundan başka dayanak bulamıyordum.

Ya farkımız nereden doğuyordu? Sizin bazen umutsuzluğu kabullenip benim hiçbir zaman bu duyguya kapılmamamdan. Sizin insan kaderindeki haksızlığa aldırmayıp benimse yeryüzünün kuruluşundanberi sürüp gelen bu haksızlığa karşı savaşmak için adalete sarılmak, mutsuzluk evrenine karşı koymak için mutluluğu yaratmak gerektiğine inanmamdan. Çünkü siz umutsuzluğunuzdan bir sarhoşluk yarattınız, çünkü bu sarhoşluğu bir ilke yapıp onun esiri oldunuz; insanın özünde var olan yoksulluğu tamamlamak için onunla savaşmayı, bütün eserlerini yok etmeyi göze aldınız. Bense umutsuzluğu ve işkence altında inleyen bu yeryüzünü kabullenmeyerek insanların birlik olarak kaderlerine karşı başkaldırmalarını, savaşmalarını istiyordum.

Görüyorsunuz ya aynı ilkedden iki değişik ahlâk çıkardık. Siz yarı yolda aydınlığı terkettiniz, kendinizin ve milyonlarca almanın yerine bir tek kişinin düşünmesini daha rahat - veya kendi deyiminizle farksız - buldunuz. Kutsala karşı savaşmaktan yorgun düştüğünüz için, ruhları parçalamak, toprakları yıkıp yıkmaktan ibaret bu macerada dinlendiniz. Kısacası, adaletsizlikten yana olup tanrılarla birleştiniz. Mantığınız bir maskeden ibaretti.

Bense toprağa sadık kalmak için adaleti seçtim. Bugün de, yeryüzünün yüce bir anlamı olmadığına inanıyorum. Ama, biliyorum ki bu dünyada bir şeyin, insanın, anlamı var: Çünkü insan kendisine bir anlam arayan tek varlıktır. Bu dünyada hiç olmazsa bir insan gerçeği var ve bizim bütün çabamız ona kadere karşısında direnmesini sağlayacak sebepler bulmaktır. Aslında kadere karşı direnmeyi sağlayacak tek sebep de yine insan; ve eğer hayat anlayışınızı kurtarmak istiyorsanız önce insanı kurtarmanız gerek. Bana küçümseyerek bakıyor, gülümsüyor ve şu soruyu soruyorsunuz: İnsanı kurtarmak da nedir? Size bütün benliğimle haykırıyorum: İnsanı kurtarmak onu parçalamakla olmaz, yalnız insanın kavrayabildiği bir ilkeye, adalete de fırsat tanıyın.

İşte bu yüzden savaşıyoruz. İşte bu yüzden, önceleri istemediğimiz halde, sonunda bozgunla karşılaştığımız bir yolda peşinizden gitmek zorunda kaldık. Çünkü umutsuzluğunuzdan doğan bir güce sahiptiniz. Tek başına, katıksız, kendinden emin, hareketlerinde merhametsiz olunca, umutsuzluğun amansız bir gücü vardır. Kesin bir karara varmadığımız, mutlu hayallere sırt çeviremediğimiz sürede bu gücünüzle bizi ezdiniz. Mutluluğun en büyük zafer, insanın kendi kaderine karşı kazandığı zafer olduğunu düşünüyorduk. Bozgunda bile bu üzüntüden yakamızı kurtaramadık.

Ama siz gerekli herşeyi yapınca, sonunda biz de Tarih'e girmek zorunda kaldık. Beş yıl boyunca, artık, serin bir gecede cıvıldaayan kuşlardan bile zevk alamaz olduk. Umutsuzluğa kapıldık. Yeryüzüyle ilişigimiz kesildi, çünkü, her an yeni ölüm görüntüleri çıkıyordu karşımıza. Beş yıldanberi, acısız bir sabah, zindansız bir akşam, insanların öldürülmediği bir öğlen geçmiyordu yeryüzünde. Evet, sizin izinizde yürümemiz gerekiyordu. Ama bizim erişilmesi güç başarımız, mutluluğu aklımızdan çıkarmadan savaşa girmemizden doğuyordu. Gürültülerin, zorbalıkların arasında, mutlu bir denizin, unutamadığımız bir te-

penin, dost bir yüzdeki gülüşün anılarını saklamaya çabaladık yüreğimizde. Bu en kuvvetli silâhımızdı, hiçbir zaman da elimizden bırakmayacağız. Çünkü, bu silâhı kaybettiğimiz gün, sizin gibi, ölümlerden farksız olacağız. Bugün ise, mutluluk silâhlarının uzun bir sürede ve çok kan dökerek yapıldığını biliyoruz.

Sizin gibi düşünmeli, az-çok size benzermeyi kabullenmeliydik. Anlamını yitiren bir dünyada kalan tek değer diye yönsüz bir kahramanlığı seçtiniz. Ve kendiniz için seçerken herkes için, bizim için de seçtiniz onu. Ölmek için sizi taklit etmek zorundaydık. Ama o zaman anladık ki bir yönümüz olduğu için sizden üstündük. Şimdi bu işin sonuna geldik; öğrendiğimizi size de söyleyebiliriz artık: Kahramanlık önemli bir şey değil, mutluluktur asıl zor olan.

Şimdi herşey apaçık karşınızda, biliyorsunuz ki düşmanınız birbirimize. Siz adaletsizlikten yana bir insansınız benimse daha fazla tiksindiğim bir şey olamaz yeryüzünde. Bu tiksinti önceleri sadece bir tutkuydu, bugün artık nedenlerini de anlıyorum. Sizinle savaşıyorum, çünkü mantığımız da yüreğiniz kadar suçlu. Dört yıl boyunca bize sunduğunuz dehşette içgüdüleriniz kadar aklınızın da payı var. İşte bu yüzden toptan bir suçlama yapacağım,

benim nazarımda siz çoktan öldünüz. Ama o korkunç tutumunuzu yargılayacağım günde bile, aynı yalnızlıktan hareket ettiğimizi, sizin, bizim ve bütün Avrupanın aynı düşünce trajedisi içinde olduğumuzu hatırlayacağım. Size rağmen, sizi insan olarak isimlendireceğim. Başkalarında saygı göstermediğiniz yön- lere, biz sizde saygı göstereceğiz. İnanç- larımıza bağlı kalabilmek için bunu yap- mak zorundayız. Uzun zaman bu yüzden bir üstünlük sağladınız, bizden çok daha rahat adam öldürüyorsunuz. Dünyanın sonuna değin, sizin gibilerin kazancı bu olacak. Ama, dünyanın sonuna değin, biz size benzemeyenler, insanın, en bü- yük yanlışlarının ötesinde, haklılığını ve masumluğunu bulması için tanıklık ede- ceğiz.

İşte bu yüzden, savaşın sonunda, cehennemî bir görünüşe bürünmüş bu şehrin içinden, vatandaşlarıma çektirt- tiğiniz bunca işkencenin ötesinde, tanın- maz hale gelmiş ölülerimize, yetimlerle dolu köylerimize rağmen, acımadan yokedeceğimiz anda bile, sizden nefret etmeyeceğimizi söyleyebilirim. Hatta yar- ın, diğerleri gibi bizim de ölmemiz gere- kecek olsa, yine de kin denen duygu bu- lunmayacak içimizde. Korkmayacağız diyemem, sadece makul olmaya çalışa- cağız. Hiçbir şeyden nefret etmeyeceğiz,

bunu söyleyebiliriz. Bugün yeryüzünde nefret edebileceğim tek bir şey olabilir-
di; onunla da hesabımız tamamdır artık. Si-
zin sadece gücünüzü yokedip ruhunuza
ilişmemek istiyoruz.

Görüyorsunuz ya, bize karşı olan
avantajınızı yine de kaybetmiş değilsin-
iz. Ama o, aynı zamanda bizim üstünlü-
ğümüzü yaratıyor. Bu geceyi, böylesine
hafif yapan da bu üstünlük. İşte bizim
gücümüz de buradan geliyor: Dünyanın
derinliği üzerinde sizin gibi düşünmek,
kendi dramımızı reddetmeğe kalkışma-
mak, ama, aynı zamanda, insan fikrini,
düşünce felâketinin derinliklerinden kur-
tarıp onda yeniden doğuşlar için yorul-
mak bilmez bir cesaret bulmak. Yeryü-
züne karşı ileri sürdüğümüz suçlamalar
hafiflemiyor böylece. Bu yeni bilim bize
o kadar pahalıya mal oldu ki durumumuz
umutsuz görünmekte devam ediyor. Şa-
fak vakti öldürülen yüz binlerce insan,
zindanların korkunç duvarları, milyon-
larca çocuğunun cesedi topraklarında
bir duman gibi tüten Avrupa: Aramız-
dan birkaçının daha iyi ölmesine yardım
etmekten başka belki de hiçbir işe ya-
ramayacak bir-iki ayrıntının öğrenilmesi
için ödemek zorunda kaldığımız bedeldi
bütün bunlar. Evet, umut kırıcı bir du-
rum bu. Ama, bunca haksızlığa layık ol-
madığımızı göstermeliydik. Üzerimize

aldığımız görev bu, yarın başlayacak. Yaz rüzgârlarının estiği bu Avrupa'da silâhlı silâhsız, milyonlarca insan savaşa hazırlanıyor. Güneş yenildiğiniz bu toprakların üzerinde doğacak artık. Korkunç zaferlerinize kayıtsız kalan Tanrı'nın bu haklı yenilginizi de aynı şekilde karşılayacağını biliyorum. Bugün de ondan birşey beklediğim yok. Ama onun yarattığı varlığı yapayalnız bırakmak isteyen sizlerin elinden kurtarmakta bizim de bir katkımız oldu hiç değilse. Siz, insana bağlanmayı küçük gördüğünüz için, binlerce ama herbiriniz yapayalnız ölecek olan sizlersiniz. Şimdi size elveda diyebilirim.

Temmuz 1944

BİLGİ YAYINLARI

1. Ingmar Bergman YABAN ÇİLEKLERİ
Türkçesi Tezer Sümer
2. Jean Tardieu SEKİZ OYUN
Türkçesi Yıldırım Keskin
3. Cahit Atay KARALARIN MEMETLERİ
4. Cahit Atay SULTAN GELİN
5. Albert Camus SANATÇI VE ÇAĞI
Türkçesi Yıldırım Keskin
6. Oppenheimer BİLİM VE SAĞDUYU
Türkçesi Onur Öymen
7. Turgut Özakman DUVARLARIN ÖTESİ
8. A. de Saint - Exupery KÜÇÜK PRENS
Türkçesi Cemal Süreya - R. Tomris
9. Güner Sümer BOZUK DÜZEN
10. Orson Welles YURTTAŞ KANE
Türkçesi Nijat Özön
11. Giovanni Guareschi DON CAMILLO VE ŞEYTAN
Türkçesi Yurdakul Fincancı
12. Güngör Dilmen MİDASIN KULAKLARI
13. Friedrich Dürrenmatt DURUŞMA GECESİ
Türkçesi Cenap Yılmaz
14. Anton Çahov Tütünün Zararları
BİR EVLENME TEKLİFİ
SAYFIYEDE YAZ
AYI
Türkçesi Yılmaz Gruda
15. Yakup Kadri Karaosmanoğlu SODOM VE GOMORE
16. Albert Camus BİR ALMAN
DOSTA MEKTUPLAR
Türkçesi Suat Tuğyan

1913'de, Cezayir'de, fakir bir ailenin çocuğu olarak doğan ve 1960 yılı başlarında bir trafik kazasında ölen Albert CAMUS'nün hayatı ve kişiliği, bugün, Türk okurlarınca da, bütün ayrıntılarıyla bilinmektedir. Oyun ve roman yazarı, gazeteci, düşünür olarak çok yönlü bir sanat kişiliğine sahip bulunan Camus, düşünce düzenine temel olarak insanı ve onun yaşadığı ortam olan yeryüzünü almıştır. Uyumsuz bir evren içerisinde var olan ve korunması gereken tek değerin insan olduğuna inanan Camus, İkinci Dünya Savaşı sırasında yazdığı «Bir Alman Dosta Mektuplar»da, Nazi Almanyası'nın bu insan kavramına yaptığı saldırılara karşı durmakta, insanın değerini, önemini, kurduğu uygarlığı büyük bir içdenlik ve coşkunlukla savunmaktadır.

«Bir Alman Dosta Mektuplar» çağımızın en önemli eserlerinden biridir.